

**Голові разової спеціалізованої вченої ради
у Державній установі «Інститут всесвітньої історії
Національної академії наук України»
доктору історичних наук, старшому науковому співробітнику,
головному науковому співробітнику
відділу теорії та методології всесвітньої історії
Потехіну Олександрю Володимировичу**

**ВІДГУК
офіційного опонента –
кандидата політичних наук
доцента, доцента кафедри англійської філології та перекладу
Чорноморського національного університету імені Петра Могили
Лимар Маргарити Юріївни**

**на дисертаційне дослідження Луцака Віктора Володимировича
«Генрі Уоллес у системі державного управління США за президентства
Ф. Д. Рузвельта»,
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 032 – Історія та археологія
галуззю знань 03 – Гуманітарні науки**

Актуальність теми дослідження. Обрана дисертантом тема є надзвичайно важливою для сучасної науки, оскільки питання функцій та повноважень федерального уряду США посідають центральне місце в американській політичній традиції. Зокрема, з початку економічної кризи 1930-х років і до сьогодні ці питання продовжують визначати політичну й економічну політику країни, впливаючи на управлінські підходи та взаємодію між державними інститутами. Риторика президента Д. Трампа щодо скорочення державних витрат та реформування функцій федеральних органів ставить нові акценти в цих дискусіях, що підтверджує актуальність дослідження.

Окрім того, вивчення ролі таких ключових постатей, як Генрі Уоллес, в адміністрації Ф. Д. Рузвельта, є важливим для глибшого розуміння еволюції державного управління в США та змін, що відбулись під час Великої депресії та Другої світової війни. Існуючі дослідження часто не приділяють достатньої уваги цим аспектам, що робить дослідження Віктора Луцака, яке має на меті комплексне вивчення політичної спадщини Г. Уоллеса та його внеску в реалізацію Нового курсу, цілком актуальним. Ця робота відповідає сучасним

науковим запитам та вивчає важливі процеси в контексті розвитку управлінських практик США.

Оцінка змісту дисертаційного дослідження, його завершеність.

Дисертація Віктора Луцака «Генрі Уоллес у системі державного управління США за президентства Ф. Д. Рузвельта» чітко структурована. Матеріал дисертації подається за проблемно-хронологічним принципом, характеризується логічністю викладу, супроводжується відповідним аналізом джерел та літератури, обґрунтованими висновками. Дисертація складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, а також додатків. Кожен розділ дисертації розкриває ключові аспекти діяльності Г. Уоллеса в контексті функціонування адміністрації Ф. Д. Рузвельта, що дозволяє розглянути етапи змін у системі управління США через призму реформ Нового курсу.

У вступі автор обґрунтовує актуальність дослідження, зазначаючи, що питання функцій та повноважень адміністрації США залишаються ключовими для сучасного політичного процесу. Враховано, як дебати щодо ролі уряду впливають на формування політики США, зокрема, у контексті економічної політики та соціальних програм. Автор також підкреслює важливість вивчення діяльності Г. Уоллеса як одного з провідних реформаторів в адміністрації Ф. Д. Рузвельта, що допомагає отримати цілісне уявлення про механізми адаптації уряду до викликів Великої депресії та Другої світової війни.

Перший розділ дисертації присвячений аналізу історіографії проблеми та джерельної бази, що дає можливість оцінити вплив різних суспільно-політичних і історіографічних тенденцій на інтерпретацію ролі Г. Уоллеса в американській політичній історії. Висвітлюються важливі аспекти його діяльності, такі як ідейні витоки аграрної політики, що реалізовувалася під час його роботи на посаді міністра сільського господарства, а також внесок родини Уоллесів у розвиток державного регулювання сільського господарства США. Окрім цього, розглянуто наукові праці, присвячені основним напрямкам історіографії «Нового курсу» Ф. Д. Рузвельта, зокрема, аграрної політики, де на прикладі діяльності Г. Уоллеса акцентується увага на контексті змін у сільському господарстві. Автор показує, що в історіографії здебільшого досліджувалися пізні етапи кар'єри Г. Уоллеса, зокрема його участь у політичному житті після 1945 р., в той час як його роль у адміністраціях Ф. Д. Рузвельта, а також вплив на аграрні реформи залишаються недостатньо висвітленими. Також представлено широку документальну базу, окреслено ключові поняття, якими оперує дослідження, та проаналізовано його теоретико-методологічні засади, основу яких складають загальнонаукові, загальноісторичні та спеціально-історичні методи.

Другий розділ поєднує біографічний та політичний виміри дослідження, розкриваючи витоки та реалізацію аграрної політики «Нового курсу» через призму діяльності Г. Уоллеса. Спершу дисертант докладно аналізує історію родини Уоллесів, її внесок у розвиток американського фермерства та формування

особистісних та професійних орієнтирів майбутнього політика. Особливу увагу приділено впливу сімейних традицій, релігійних та моральних засад на становлення його світогляду. Далі автор досліджує еволюцію аграрних реформ у межах двох адміністрацій Ф. Д. Рузвельта – від стабілізаційних заходів до соціально-орієнтованих програм допомоги дрібним фермерам. Показано, як під керівництвом Г. Уоллеса Міністерство сільського господарства стало важливим елементом нової соціально-економічної стратегії, а також проаналізовано регіональні особливості впровадження реформ та їх довготривалий вплив на аграрний сектор США.

Третій розділ присвячений політичній діяльності Г. Уоллеса у період його перебування на посаді віцепрезидента США (1941–1945 рр.) та його ролі у державному управлінні під час Другої світової війни. Дисертант аналізує політику адміністрації Ф. Д. Рузвельта на початковому етапі війни, участь Г. Уоллеса у президентських виборах 1940 р., а також його внесок в організацію управління воєнною економікою. Особливу увагу приділено міжвідомчим конфліктам Г. Уоллеса з ключовими членами уряду, причинам їх виникнення та впливу на ухвалення рішень. Значний обсяг матеріалу відведено вивченню завершального етапу його діяльності на посаді віцепрезидента та аналізу політичних обставин вибору кандидата на цю посаду від Демократичної партії у 1944 р., що зрештою призвело до занепаду політичної кар'єри Г. Уоллеса. Розділ ґрунтується на широкому колі документів виконавчої влади, матеріалах Конгресу, пресі та особових джерелах, що дозволяє комплексно відтворити політичний портрет Г. Уоллеса в умовах воєнного часу.

Висновки Віктора Лушчака відповідають поставленим у роботі завданням, а отримані результати становлять помітний внесок у розвиток української та зарубіжної історіографії політичної історії США доби «Нового курсу». Особливу цінність має комплексний аналіз діяльності Г. Уоллеса у системі державного управління США, який поєднує вивчення аграрної політики, воєнної економіки та політичних процесів у контексті президентства Ф. Д. Рузвельта.

Наукова новизна отриманих результатів. Дослідження охоплює широке коло питань, пов'язаних із політичною історією США доби «Нового курсу», та ґрунтується на аналізі значного комплексу джерел, серед яких – англомовні архівні матеріали, офіційні документи, публіцистика та наукові праці, що раніше не були предметом спеціального вивчення в українській історіографії. На цій основі Віктор Лушчак здійснює комплексний аналіз діяльності Г. Уоллеса у системі державного управління США, розкриваючи його роль у розробці та реалізації аграрної політики, управлінні воєнною економікою та формуванні політичного курсу адміністрації Ф. Д. Рузвельта. Дисертаційна праця уточнює уявлення про місце та значення Г. Уоллеса в політичній системі США 1930–1940-х рр., а також пропонує нові підходи до оцінки ефективності державного

регулювання в аграрній сфері та механізмів міжвідомчої взаємодії у воєнний період.

Практичне значення отриманих результатів. Матеріали, положення та висновки дисертації можуть бути використані у навчальних цілях при підготовці підручників, монографій, науково-методичних рекомендацій та навчально-методичних комплексів із таких дисциплін, як «Історія США», «Політична історія країн Північної Америки», «Історія міжнародних відносин», «Історія державного управління», «Актуальні проблеми політичної історії ХХ ст.». Окрім того, результати дослідження можуть стати підґрунтям для спеціальних курсів, присвячених розробці державної аграрної політики з урахуванням досвіду політики «Нового курсу», а також для курсів, що вивчають особистісний фактор у державному управлінні та взаємодію органів виконавчої влади в умовах воєнного часу.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. У дисертаційному дослідженні Віктора Лушака на тему «Генрі Уоллес у системі державного управління США за президентства Ф. Д. Рузвельта» порушень норм академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження та дискусійні положення. Загалом, позитивно оцінюючи фаховий рівень дисертаційної роботи, ми зводимо наші зауваження, головним чином, до побажань, рекомендацій, визначення дискусійних моментів та окремих недоліків. Зокрема:

1. Невизначеність принципів побудови змісту та надмірна деталізація назв підрозділів. Так, у змісті дисертації окремі підрозділи сформульовані за хронологічним принципом (наприклад, пп. 2.2 та пп. 2.3), тоді як інші – за проблемно-тематичним (пп. 3.3, пп. 3.4). Змішування хронологічного та проблемного підходів у межах одного розділу ускладнює сприйняття логіки викладу та може створювати враження структурної фрагментарності. Доцільним видається уніфікувати принципи побудови змісту, надавши перевагу або чітко витриманій хронологічній, або проблемно-тематичній послідовності.

Також, ми б рекомендували переглянути назви деяких підпунктів. Наприклад, у пп. 3.4 слово «кульмінація» несе емоційне навантаження не притаманне науковому стилю, а у назві пп. 3.1 та пп. 3.5 простежується надмірна деталізація та громіздкі формулювання, що ускладнюють їх сприйняття. Так, пп. 3.1 можна було б перейменувати на «Політика адміністрації Ф. Д. Рузвельта на початку війни та Г. Уоллес у президентських виборах 1940 р.», а пп. 3.5 – на «Виборча компанія 1944 р. та завершення політичної кар'єри Г. Уоллеса».

2. Недостатність глибини та системності у використанні деяких методів дослідження. У першому розділі, поряд із ґрунтовним аналізом історіографії та джерельної бази, автор подає огляд теоретико-методологічних засад дослідження. Разом з тим, не завжди простежується, яким чином конкретні заявлені методи – зокрема, кількісні методик, психоаналітична інтерпретація, дискурсивний аналіз

та аналіз наративів – були безпосередньо реалізовані у дослідженні. Автор, скоріше, використовує елементи цих методів без притаманної їм глибини та системності, про що варто було б зазначити у відповідному підрозділі.

Наприклад, на сс. 109, 130, 131, 132, 138, 148, 155, 169, 247, 224, 229 автор наводить статистичні дані, проте вони використані як ілюстративний матеріал, а не як повноцінний інструмент аналізу. Хоча у роботі заявлено використання кількісних методів, у тексті дослідження вони фактично зводяться до наведення готових статистичних даних (зокрема, у додатках подано кілька таблиць, складених на основі інших джерел). Власний кількісний аналіз, що передбачає обробку, порівняння та узагальнення цих даних, відсутній або представлений фрагментарно.

Далі, дисертант декларує використання методу психоаналітичної інтерпретації. У другому розділі справді зустрічаються фрагменти, які торкаються світоглядних, морально-релігійних та культурних впливів на формування політичних поглядів Г. Уоллеса (зокрема, через приклади з дитинства, родинні та духовні настанови, біблійні й конфуціанські мотиви – сс. 95, 99, 102, 135). Аналогічно, у третьому розділі простежуються окремі елементи цього підходу – зокрема, аналіз риторики Г. Уоллеса, його моральних ідеалів, бачення повоєнного світопорядку та конфліктів з колегами як прояву глибинних ціннісних розбіжностей (наприклад, на сс. 210, 211, 232). Однак, ці описи, хоч і містять психологізовані елементи, радше виконують ілюстративну функцію, ніж становлять повноцінний психоаналітичний аналіз у строгому науковому сенсі. У подальших дослідженнях доцільно було б глибше розвинути цей метод – наприклад, через виявлення внутрішніх конфліктів, мотиваційних суперечностей або особистісних трансформацій Г. Уоллеса.

3. Нульовий переклад власних назв та відсутність адаптації до українського академічного стандарту. У дисертації, яка ґрунтується на широкому колі англомовних джерел, недоцільно залишати власні назви без адаптації українською мовою. У тексті трапляються приклади нульового перекладу, як-от: «Winterset Madisonian» (с. 96), «Iowa Homestead» (с. 96), «National Grange» (с. 96), «Wallaces' Farmer» (с. 105), «The Hi-Bred Corn Company» (с. 113), «Think Magazine» (с. 149), «Gallup» (с. 155), «Augusta» (с. 175). На нашу думку, такі назви краще подавати у транслітерованому або транскрибованому вигляді кирилицею із зазначенням оригіналу в дужках, за потреби – з елементами описового перекладу. Такий підхід відповідає усталеним академічним стандартам та полегшує сприйняття матеріалу.

4. Обмежена компаративна перспектива. Дисертація практично повністю зосереджена на діяльності Г. Уоллеса в контексті внутрішньої політики США та не містить системних порівнянь з його попередниками чи наступниками на посаді віцепрезидента. Такі зіставлення дозволили б чіткіше окреслити відмінні риси його політики, визначити, у чому саме полягала її унікальність або значущість

порівняно з іншими. Водночас, залучення порівняльного аналізу з державними діячами аналогічного рівня інших країн, які діяли в подібних кризових умовах 1930–1940-х рр., дало б змогу продемонструвати не лише особисті здобутки та обмеження Г. Уоллеса, а й певні сильні та слабкі сторони американської системи державного управління загалом.

5. *Поверхнєве висвітлення суперечливих аспектів діяльності Г. Уоллеса.* У дисертації загалом простежується тенденція до акцентування позитивного внеску Г. Уоллеса у реформування аграрного сектору (розділ 2, особливо пп. 2.2–2.3) та організацію воєнної економіки (розділ 3, особливо пп. 3.2–3.5). У першому випадку докладно висвітлено його ініціативи з підтримки цін, переселення фермерів, охорони ґрунтів тощо, проте майже не розглянуто негативні наслідки аграрної політики – регіональні дисбаланси, проблеми південних штатів, критику з боку фермерських асоціацій та бізнесу. У другому – позитивно описана його роль у воєнному виробництві, постачанні та стратегічних проєктах, але конфлікти з держсекретарем К. Галлом, міністром торгівлі Д. Джонсом та керівництвом Демократичної партії під час виборчої кампанії 1944 р. розглянуто переважно описово. Хоча цим епізодам присвячено окремий підпункт, бракує глибшого аналізу їхніх причин, системного характеру та наслідків для репутації Г. Уоллеса, ефективності роботи адміністрації та його політичних перспектив.

6. *Змішаність фокусу та дисбаланс між описовим та аналітичним компонентами у висновках.* Окремі підсумкові положення містять значний обсяг фактологічного матеріалу та відступів, присвячених ширшому контексту (зокрема діяльності Ф. Д. Рузвельта та загальній політиці «Нового курсу»), тоді як прямий зв'язок із центральною темою – роллю та внеском Г. Уоллеса – не завжди простежується достатньо чітко (висновки, пп. 4–6). Доцільним видається посилити підсумки шляхом чіткого розмежування основного об'єкта дослідження й допоміжних сюжетів, а також підвищення аналітичної насиченості для досягнення більш збалансованого представлення результатів діяльності Г. Уоллеса, що також включає аналіз його управлінських прорахунків.

7. *Наявність російськомовної літератури.* У списку використаних джерел та літератури наявні позиції № 308, 309 та 310, автори або видавництва яких пов'язані з науковими інституціями РФ або радянським періодом, причому № 308 та № 309 видані у Москві у радянський час, а № 310 – у російськомовному науковому журналі. При цьому у тексті дисертації не виявлено посилань на працю № 309, що ставить під сумнів доцільність її включення до бібліографії. З огляду на наявність великої кількості англomовних досліджень та значної джерельної бази з окресленої проблематики, використання та включення зазначених джерел видається дискусійним.

Незважаючи на окремі дискусійні моменти та побажання щодо вдосконалення, викладені вище, вони не зменшують наукової цінності отриманих результатів та їхнього значення для історичної науки. Дисертаційне дослідження

справляє враження ґрунтовної, науково виваженої та методологічно обґрунтованої роботи, яка істотно розширює уявлення про політичну історію США доби «Нового курсу».

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Віктора Луцака «Генрі Уоллес у системі державного управління США за президентства Ф. Д. Рузвельта» за актуальністю теми, ступенем наукової новизни, рівнем обґрунтованості, наукової та практичної цінності отриманих результатів відповідає спеціальності 032 «Історія та археологія» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, а також пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 032 «Історія та археологія» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. З огляду на це вважаю, що *Луцак Віктор Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія», галузі знань 03 «Гуманітарні науки».*

Офіційний опонент:

кандидат політичних наук,
доцент, доцент кафедри
англійської філології та перекладу
Чорноморського національного
університету імені Петра Могили

Маргарита ЛИМАР

Підпис Лимар М.Ю.

ПІДТВЕРДЖУЮ

Вчений секретар

Чорноморського національного
університету імені Петра Могили,
к.соц.н., доцент

Вікторія ЧОРНА